

N:o 31.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående förhöjning af understödsbeloppen från småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt; gifven Stockholms slott den 22 december 1899.

Under åberopande af bifogade utdrag af det i statsrådet denna dag hållna protokoll öfver ecklesiastikärenden, vill Kongl Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva sådan förhöjning af de understödsbelopp, hvilka efter utgången af år 1900 beviljas från småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt,

att beloppet af helt understöd utgör 200 kronor för år;

att det årliga understödsbelopp, hvilket tillkommer lärare eller lärarinna, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880, uppnått en lefnadsålder af minst 55 år samt tjänstgjort minst 20 år och för hvilken summan af lefnads- och tjänstår uppgår till minst 80, utgör 130 kronor;

att, om lärare eller lärarinna af vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör anses på grund af försvagad helsa, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjänst, äro, efter uppnådda 25 tjänstår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, berättigade att, då han eller hon om understöd gör ansökning, efter afgång från tjänsten bekomma afkortadt årligt understöd till följande belopp:

a) lärarinna,

som fyllt 45 år	90 kronor
» » 46 »	100 »
» » 47 »	105 »
» » 48 »	115 »
» » 49 »	120 » ;

b) lärare eller lärarinna,

som fyllt 50 år	130 kronor
» » 51 »	145 »
» » 52 »	155 »
» » 53 »	170 »
» » 54 »	185 » ;

att det afkortade årliga understöd, hvilket tillkommer lärare eller lärarinna, som blifvit i tjänst anstald före den 1 januari 1880 samt, efter uppnådd lefnadsålder af minst 55 år och tjänstgöringstid af minst 20 år, af förut nämnda skäl icke vidare anses fullt lämplig att sköta sin tjänst, utgör, om summan af lefnads- och tjänstår uppgår till

75 år	90 kronor
76 »	100 »
77 »	105 »
78 »	115 »
79 »	120 » ;

samt att det årliga understöd, till hvilket den lärare eller lärarinna är berättigad, som ej upphunnit det för erhållande af helt eller afkortadt understöd bestämda antalet lefnads- och tjänstår, men, sedan han eller hon tjänstgjort minst 15 år, genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjänst, utgör 90 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Nils Claëson.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 december 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Statsråden: WIKBLAD,
ANERSTEDT,
herr VON KRUSENSTJERNA,
grefve WACHTMEISTER,
CLAËSON,
DYRSSEN,
CRUSEBJÖRN,
RESTADIUS.

Föredragande departementschefen, statsrådet Claëson, yttrade:

• Vid 1898 års riksdag har uti väckt motion föreslagits, att Riksdagen måtte besluta följande förändrade grunder för beredande af åldersunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor afvensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor:

att helt understöd skall utgå med ett belopp af 200 kronor för år;

att lärare eller lärarinna, som blifvit i tjenst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, skall, om han eller hon tjenstgjort minst 20 år och summan af lefnads- och tjenstår uppgår till minst 80, vara berättigad att efter afgang från tjensten erhålla understöd till belopp af 130 kronor;

att, om lärare eller lärarinna af vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör anses på grund af försvagad helsa, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjenst, skola, efter uppnådda 25 tjenstår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, vara berättigade att, då

han eller hon om understöd gör ansökan, efter afgång från tjensten be-
komma afkortadt årligt understöd till följande belopp:

a) lärarinna,

som fyllt 45 år	90 kronor
» » 46 »	100 »
» » 47 »	105 »
» » 48 »	115 »
» » 49 »	120 » ;

b) lärare eller lärarinna,

som fyllt 50 år	130 kronor
» » 51 »	145 »
» » 52 »	155 »
» » 53 »	170 »
» » 54 »	185 » ;

att lärare eller lärarinna, som blifvit i tjenst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, skall, om han eller hon tjenstgjort minst 20 år och af förutnämnda skäl icke vidare anses fullt lämplig att sköta sin tjenst, likaledes vara berättigad att efter afgång från tjensten erhålla afkortadt årligt understöd sålunda:

Om summan af
lefnads- och tjenst-
år uppgår till

till belopp af

75 år	90 kronor
76 »	100 »
77 »	105 »
78 »	115 »
79 »	120 » ; samt

att lärare eller lärarinna, som ej upphunnit det för erhållande af helt eller afkortadt understöd bestämda antalet lefnads- och tjänstår, men genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjenst, skall ega att, derest han eller hon tjenstgjort minst 15 år, från anstalten bekomma ett årligt understöd af 90 kronor.

Sedan Riksdagen i anledning af berörda motion i skrifvelse den 13 maj 1898 anhållit, att Eders Kongl. Maj:t tacktes låta verkställa utredning, huruvida och i hvad mån föreslagna förändrade grunder för beredande af ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid

småskolor och mindre folkskolor äfvensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor borde vinna tillämpning, samt sedermera till Riksdagen inkomma med den framställning i ärendet, hvartill denna utredning kunde finnas föranleda, har Eders Kongl. Maj:t anbefalt direktionen öfver folkskolelärarynes pensionsinrättning att föranstalta om sådan utredning och inkomma med det underdåniga förslag, hvartill densamma kunde gifva anledning.

Direktionen, som enligt nådigt medgifvande genom sakkunnig person låtit verkställa vissa nödiga funna beräkningar, hvilka i fyra särskilda tabeller såsom bilagor bifogats direktionens den 28 februari 1899 afgifna underdåniga utlåtande, anför deri i hufvudsak följande.

Den motion, som föranledt Riksdagens berörda skrifvelse, afsåge uteslutande förhöjning i de understödsbelopp, som från småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt utginge, och syftade således till ändring allenast af §§ 6, 7, 8 och 9 i nådiga reglementet för anstalten den 22 juni 1892, uti hvilka paragrafer dessa belopp vore bestämda. Såsom hufvudsakliga skäl för hvad i motionen föreslagits hade anförts, att, om än ålderdomsunderstöden — i motsats till hvad fallet vore med de pensioner, som utginge från folkskolelärares pensionsinrättning — blifvit bestämda utan afseende å de vexlande löner, som småskolelärare och andra med dem i detta afseende likstälde lärare faktiskt åtnjöte, granskning af de utredningar, på hvilka inrättandet af småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt grundat sig, dock gäfvade vid handen, att det belopp, hvartill fullt understöd i gällande reglemente blifvit bestämdt, eller 150 kronor, blifvit valdt med särskild hänsyn dertill, att det motsvarat hälften af den då för ifrågavarande lärare antagna medellönen eller sannolika lönen, bostadsförmånen oberäknad; och då redan under den tid, som förflutit från understödsanstaltens trädande i verksamhet intill 1897 års slut, genom skoldistriktens egna åtgöranden i allmänhet en stegring inträdt i småskolelärares löner samt dertill komme, att genom 1897 års riksdags beslut från och med år 1898 denna stegring blifvit genom lag på det sätt fastslagen, att hvarje examinerad småskolelärare — under hvilken kategori det stora flertalet inbegreps — egde rätt till minst 300 kronors lön, förutom husrum och vedbrand, med förhöjning af 50 kronor efter 10 års tjenstgöring, syntes ett vidblifvande af de grunder, på hvilka understödsanstalten vore bygd, betinga, att understöden underginge någon förhöjning. Ej heller kunde det förnekas, att till och med det högsta understödet, som för närvarande utdelades af anstalten, eller 150 kronor om året måste anses otillräckligt för lärare och lärarinnor, som förslitit sina krafter vid den magtpåliggande barna-

undervisningen utan att bekomma aflöning, som medgäfvde dem att spara något för ålderdomen; och framträdde dessa förhållanden desto starkare, som redogörelsen för anstaltens verksamhet under de gångna åren gäfvde vid handen, att det ojemförligt största antalet understödstagare finge åtnöja sig med allenast afkortadt understöd, vexlande mellan 70 och 140 kronor, i följd hvaraf medelbeloppet af de understöd, som från anstalten utginge, exempelvis för det sista år, hvarom uppgift vid motionens väckande förelegat, stannat vid omkring 121 kronor. Derjemte anmärktes, att, medan ifrågavarande lärares och lärarinnors aflöningar vore jemförelsevis mycket små, proportionen mellan pensionen och aflöningen stälde sig för dem sämre än måhända i något annat fall, oaktadt det ålåge desse lärare att, såsom i § 3 af förenämnda reglemente föreskrefves, sjelfva bidra till sin pensionering, hvilket eljest långt ifrån alltid vore förhållandet med löntagare, äfven då de uppburde vida högre aflöningar.

Dessa i motionen framställda skäl och synpunkter kunde direktionen icke annat än för sin del biträda; dervid särskildt framhållande, att, om vid anstaltens inrättande man af vissa orsaker funnit sig böra bestämma helt understöd till endast hälften af den då beräknade medellönen eller den sannolika lönen, hvilket otvifvelaktigt måste anses såsom en för understödstagarne icke särdeles gynsam beräkningsgrund, billigheten syntes fordra, att åtminstone denna proportion mellan medellön och understöd, då en reglering af understödsbeloppen ifrågasattes, fortfarande, så vidt möjligt vore, vidmagthölles.

Direktionen anmärker vidare: Det låge i öppen dag, att ålderdomsunderstöden, äfven med den ökning som nu ställes i utsigt, icke komme att bereda småskolelärare och de med dem likstälde, när de slutade sitt ansträngande och ansvarsfulla värf, mera än den nödtorftigaste bergning. Under förutsättning af bifall till hvad i motionen föreslagits, komme medelunderstödet, som beräknats till omkring 160 kronor, att motsvara det belopp, som numera, sedan minimidelaktigheten för folkskoleläraretjänster förhöjts till 800 kronor, tillkomme enka efter affiden folkskolelärare, hvilken icke tillika efterlemnade pensionsberättigadt barn. Vål vore det sant, att folkskolelärare, för beredande af pension åt enka och barn, finge under tjänstetiden genom de obligatoriska pensionsafgifterna vidkännas större uppoffring än hvad de lärare, som inbegrepes under småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, för sin egen ålderdomsförsörjning måste afstå af sina årsinkomster; men från allmän synpunkt sedt, torde det dock böra anses lika angeläget, att småskolelärare och deras gelikar, hvilka till allra största delen ut-

gjordes af qvinnor och som sjelfva gjort en alltid betydelsefull och oftast med mycken möda förenad insats i ungdomens uppfostran, på ålderdomen tillförsäkrades nödortfölg bergning, som att en folkskollärares hustru vid mannens frånfalle icke lemnades utan medel till försörjning.

Emot de uträkningar angående understödsbeloppen för de olika understödsgraderna, som i Riksdagens skrifvelse innehölles, hade direktionen intet att erinra.

Beträffande den ökade kostnad, som den föreslagna förhöjningen i understöden skulle medföra, hade direktionen låtit verkställa beräkningar, som, med iakttagande af de faktiska förhållandena sådana de gestaltade sig till och med det år, för hvilket dessa varit i sin helhet kända, eller till och med år 1897, äfvensom med ledning af de beräkningar, som föregått anstaltens inrättande, utförts till och med år 1918, framginge:

att antalet understödstagare, som under anstaltens första verksamhetsår uppgått till 42 och år 1897 till 224, år 1918 borde beräknas till 1929;

att, under förutsättning af att understöden komme att utgå efter samma grunder som hittills, bidrag af statsmedel till understödskostnadens bestridande skulle för första gången inträda under år 1913 eller under anstaltens tjuguförsta verksamhetsår, för hvilket det borde beräknas till 40,680 kronor; och skulle samma bidrag för år 1918 eller för anstaltens tjugusjette verksamhetsår komma att uppgå till 132,680 kronor;

att, under förutsättning af att den ifrågasatta förhöjningen i understöden utsträcktes till alla, hvilka såväl före som efter den förändringens inträdande antagna tidpunkten eller ingången af år 1900 blefve till understöd berättigade, bidrag af statsmedel för understödskostnadens bestridande skulle för första gången inträda under år 1909 eller under anstaltens sjuttonde verksamhetsår, för hvilket bidraget borde beräknas till 8,792 kronor; och skulle samma bidrag för år 1918 komma att uppgå till 209,840 kronor;

samt att, under förutsättning att för de understödstagare, som till och med år 1899 uppfördes på understödsstat, understödet beräknades efter nu gällande grunder, men åter för de understödstagare, som derefter å sådan stat uppfördes, den förhöjda beräkningen af understöden iakttoges, bidrag af statsmedel till understödskostnadens bestridande skulle för första gången inträda under år 1910 eller under anstaltens adertonde verksamhetsår, för hvilket bidraget beräknats uppgå till

22,632 kronor kronor; och skulle samma bidrag för år 1918 komma att uppgå till 208,620 kronor.

Vid dessa beräkningar hade, säger direktionen, emellertid de årliga förvaltningskostnaderna för tiden från och med år 1898 upptagits allenast till 6,200 kronor, ett belopp, som redan under vissa gångna år befunnits otillräckligt och som helt visst under anstaltens fortsatta utveckling måste förhöjas. I hvilken omfattning detta måste ske, vore ju icke lätt att på förhand beräkna, men direktionen funne skäl antaga, att den ökning i detta anslag, som blefve behöflig, vid den tidpunkt, hvartill ofvan anförda beräkningar framförts, icke skulle komma att öfverstiga 3,000 kronor. Siffrorna för det under olika förutsättningar beräknade statsbidraget år 1918 skulle då ökas med nyssnämnda summa och således komma att uppgå till 135,680 kronor, derest nu gällande grunder för understödens beräkning blefve oförändrade, till 212,840 kronor, om understödstagare, hvilka såväl före som efter ingången af år 1900 blifvit på understödsstat uppförda, komme i åtnjutande af den föreslagna ökningen i understöden, och till 211,620 kronor, derest det sistnämnda blefve fallet allenast med dem, som efter ingången af år 1900 blefve på sådan stat uppförda. Särskildt anmärkningsvärd vore den ringa ökning i statsbidraget, som blefve en följd af att förhöjningen utsträcktes jemväl till dem, hvilka redan kommit på understödsstat före den tidpunkt, då man tänkt sig förändringen komma att inträda, eller ingången af år 1900. För sådan händelse skulle statens bidrag påkallas allenast ett år tidigare än eljest och samma bidrag skulle det år, hvartill beräkningarna framförts, eller år 1918, komma att uppgå till vid pass 1,200 kronor mera än om ökningen blott afsåge dem, som efter ingången af år 1900 blefve på understödsstat uppförda. Skilnaden i kostnad vore så ringa, att den vid frågans afgörande knappast kunde tillmätas betydelse, men, principiellt sedt, torde af grunder, som direktionen ej funne påkalladt att i detta sammanhang vidare utveckla, det icke kunna tillräddas att gifva retroaktiv verkan åt en eljest skäligen befunnen förbättring i pensioner eller understöd, som af staten garanterades en viss klass af tjänstemän.

Ekonomiskt sedt blefve då, om nyssberörda eventualitet lemnades ur räkningen, frågan den, huru långt tidigare inträdande och huru mycket större bidraget af statsmedel skulle blifva, om de grunder, efter hvilka understödsbeloppen hittills varit bestämda, från den ifrågasatta tidpunkten, början af år 1900, utbyttes mot dem, som innehölles i den motion, hvilken föranledt Riksdagens förut berörda skrifvelse. Enligt de verkställda beräkningarna kunde härå svaras, att förhöjningen, på

nyssnämnda sätt utförd, komme att verka derhän, att direkt statsbidrag till understödsanstalten erfordrades tre år tidigare än eljest blefve förhållandet, samt att den på förhöjningen beroende tillväxten i årsanslaget komme att år 1918 hafva hunnit upp till en summa af 78,000 kronor. Dessa resultat syntes direktionen icke afskräckande. Det skulle ju, äfven om förhöjningen vidtoges, dröja mer än ett decennium, innan af statsverket kräfdes direkt utgift för småskolelärares ålderdomsförsörjning; och en först 20 år härefter inträdande ökning af vid pass 80,000 kronor i det årligen behöfliga statsbidraget syntes, staldt i förhållande till vigten af det ändamål, som med utgiften skulle bestridas, böra anses väl motiverad.

Med stöd af hvad direktionen sålunda anfört och då det förslag, hvilket i motionen innehölles, öfverensstämde med den princip, som vid anstaltens inrättande lagts till grund för beräkningen af understödets storlek, men hvilken på grund af inträffade ändrade förhållanden nu icke längre vore upprätthållen, något som billigtvis borde rättas, samt då vidare genom samma förslags bifallande en väl behöflig förbättring i understödstagarnes villkor skulle ernås, utan att statens framtida bidrag till anstaltens underhåll komme att inträda så mycket tidigare eller blifva så mycket större, att deraf några betänkligheter rimligen kunde vållas, ville direktionen för sin del underdånigst förorda, att Eders Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition i ämnet; och har direktionen framlagt förslag till den ändrade lydelse, som, derest de ifrågasatta förhöjningarna af understöden blefve beslutade, borde gifvas åt §§ 6, 7, 8 och 9 i nådiga reglementet för småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt den 22 juni 1892.

Efter det direktionen för folkskolelärares pensionsinrättning inkommit med omförmälda utlåtande, anbefaldes statskontoret genom nådig remiss att äfven yttra sig i frågan. I sitt den 19 september 1899 afgifna underdåniga utlåtande anför statskontoret, att statskontoret, som funnit den föreslagna förhöjningen af nu utgående understödsbelopp vara af behof och förändrade aflöningsförhållanden påkallad, ansåge sig så mycket hellre böra tillstyrka bifall till det af förbemälda direktion framställda förslag, som statsverket redan haft och ännu under en följd af år komme att hafva till sin disposition utan ränta de af vederbörande kommuner erlagda afgifterna, i den mån desamma icke erfordrades för anstaltens utgifter; uppgående dessa medel för närvarande till ett belopp af omkring 385,000 kronor.

Då jag för min del till fullo instämmer uti hvad som anförts till stöd för den ifrågasatta förhöjningen af de understödsbelopp, hvilka finnas bestämda i omförmälda nådiga reglemente för småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att medgifva sådan förhöjning af de understödsbelopp, hvilka efter utgången af år 1900 beviljas från nämnda anstalt,

att beloppet af helt understöd utgör 200 kronor för år;

att det årliga understödsbelopp, hvilket tillkommer lärare eller lärarinna, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880, uppnått en lefnadsålder af minst 55 år samt tjänstgjort minst 20 år och för hvilken summan af lefnads- och tjänstår uppgår till minst 80, utgör 130 kronor;

att, om lärare eller lärarinna af vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör anses på grund af försvagad helsa, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjänst, äro, efter uppnådda 25 tjänstår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, berättigade att, då han eller hon om understöd gör ansökning, efter afgang från tjänsten bekomma afkortadt årligt understöd till följande belopp:

a) lärarinna,

som fyllt 45 år	90 kronor
» » 46 »	100 »
» » 47 »	105 »
» » 48 »	115 »
» » 49 »	120 » ;

b) lärare eller lärarinna,

som fyllt 50 år	130 kronor
» » 51 »	145 »
» » 52 »	155 »
» » 53 »	170 »
» » 54 »	185 » ;

att det afkortade årliga understöd, hvilket tillkommer lärare eller lärarinna, som blifvit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 samt, efter uppnådd lefnadsålder af minst 55 år och tjänstgöringstid af minst 20 år, af förut nämnda skäl icke vidare anses fullt lämplig att sköta sin tjänst, utgör, om summan af lefnads- och tjänstår uppgår till

75 år.....	90 kronor
76 ».....	100 »
77 ».....	105 »
78 ».....	115 »
79 ».....	120 » ;

samt att det årliga understöd, till hvilket den lärare eller lärarinna är berättigad, som ej upphunnit det för erhållande af helt eller afkortadt understöd bestämda antalet lefnads- och tjänstår, men, sedan han eller hon tjenstgjort minst 15 år, genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjenst, utgör 90 kronor.»

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lemna bifali; och skulle proposition i ämnet af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:
Carl Edv. Sterky.